

NECİP FAZIL LİTERATÜRÜNE DEĞERLİ BİR KAYNAK: *NECİP FAZIL / SICAK YARADA KEZZAP**

Emir Ali Çevirme**

Prof. Dr. M. Orhan Okay tarafından kaleme alınan “*Necip Fazıl / Sıcak Yarıda Kezzap*” adlı eser, Eylül 2014’te Dergâh Yayınları tarafından ilk baskısı yapılmak üzere yeniden neşredilerek okurla buluştu. Ünlü edebiyat tarihçilerimizden Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın öğrencilerinde olan M. Orhan Okay, yeni Türk edebiyatı sahasında yapmış olduğu çalışmalarıyla, edebiyat tarihçiliğimizde son derece önemli bir mevki teşkil etmektedir. Her biri başlı başına, temel ve kaynak eser olma önemini hâiz çalışmalarıyla, yeni Türk edebiyatı dönemi içerisinde değerlendirilebilecek eserleri ve şahsiyetleri, modern edebiyat tarihçiliği anlamında çok iyi tetkik etmiş, bir büyük edebiyat tarihçisidir. Sadece yazmış olduğu eserleriyle değil, bugün her biri ciddi müesseselerde, üniversitelerde, kurumlarda hocalık yapan talebeler yetiştirmiş, tüm bunların yanı sıra yönettiği yüksek lisans ve doktora tezleriyle, edebiyat tarihçiliğimize önemli katkılar sunmuştur. Bu katkıları halihazırda da sürdürmektedir.

Dergâh Yayınları’ndan 224 sayfa olarak çıkan bu müstesna eser, yukarıda anılan söz konusu katkıların en önemlilerindedir. M. Orhan Okay, yakın tarihimizin gerek edebî gerek ictimâî anlamda en dikkate değer şahsiyetlerinden olup bir nesli büsbütün etkileyip, peşinden sürükleyerek bir devir adamı olan Necip Fazıl’ı enine boyuna değerlendirmektedir. Necip Fazıl, ede-

* Okay, M. Orhan; *Necip Fazıl / Sıcak Yarıda Kezzap*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2014.

** Kocaeli Üniv., Fen – Edebiyat Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezunu. emirhan.kou@hotmail.com

bî kişiliği ve edebiyat dışı şahsî hayatı anlamında Türk edebiyatında üzerine en çok söz söylenen, araştırma konusu olan ediplerimizdendir. Necip Fazıl gibi, bir devre damgasını vurmuş mümtaz şahsiyetlerin hayatı, araştırmalara birçok kez temel çıkış noktası olmuştur, bu da son derece doğaldır. Yapılan her araştırma, kendi nispetinde köklü Türk edebiyatının “*devir-şahsiyet- eser*” bağlamında gizli kalmış yönlerinin aydınlatılmasına yardımcı olmakla birlikte, Türk edebiyatının asırlar öncesine dayanan ve günümüzde de devam eden inşasına bir katkı niteliği taşımaktadır. Öte yandan, Necip Fazıl gibi önemli şahsiyetlerin biyografileri ve edebî yönleri tanıklıklar ve eserler vasıtasıyla ortaya konularak aydınlatılmalı ve içinde nüvelendiği milletine mâl olmuş bu dev şahsiyetler, o milletin mukaddes nesline ve özellikle genç bireylerine bir sorumluluk bilinciyle tanıtılmalıdır. Bu yolda ortaya konan her eser, tanıtma görevini de üstlenmektedir. Son derece seçkin ve kendi milletinin kodlarını şuurlatında taşıyan entelektüellerimizden biri olan Prof. Dr. M. Orhan Okay, yukarıda anılan tanıtma / aktarma görevinin verdiği bir istek ve ilham ile Necip Fazıl’ın ve onun nezdinde değerli şahsiyetlerin araştırılmaya değer bir çok yanlarının bulunduğunu ve bu araştırma / incelemelerle o şahsiyetler hakkında gerçekçi bir portrenin ortaya konulabileceğini belirtmektedir. M. Orhan Okay eserin giriş kısmı olan ve “*Bir Fikir Ki Sıcak Yarada Kezzap*” başlıklı bölümde Necip Fazıl ekseninde bu olguyu şu şekilde açıklamaktadır: “*Değişik alanlarda ve değişik türlerde kalem oynatmış şahsiyetlerin bile ağırlıklı olan bir tarafları bulunur ve onların portrelerini o taraflarıyla zenginleştirerek iyi bir rölyef elde etmeniz her zaman mümkün olur. Bir bilginin âlimane, bir düşünürün sistematik, bir şairin hissi, hasılı romancının, tiyatro yazarının, editörün, gazetecinin... biraz da o alanlarda kendiliğinden oluşan üslûp ve edâ ile yazdıklarını bir araya getirerek “işte o, budur !” diyebilirsiniz. O bu saydıklarımın hepsi. (s. 7)*” M. Orhan Okay’ın Necip Fazıl ile ilgili bu değerli eseri, bizce, biraz da bu bilinçle ortaya konmuş bir eser olma özelliği taşımaktadır.

M. Orhan Okay esere, bir nevî eserin yazılış mâhiyetini de bildiren “*Bir Fikir Ki Sıcak Yarada Kezzap*” adlı metin ile başlar. Burada yazar, eserin sahip olduğu evreni bizlere tanıtmaktadır. Eser; bir önsöz(*prolog*) mâhiyetindeki “*Bir Fikir ki Sıcak Yarada Kezzap*” adlı yazı ve her biri kendine has konu, başlık ve numaralandırmaya sahip olan üç ana bölümden müteşekkildir.

1.Bölüm: “*Hayatı, Şiiri, Sanata Bakışı ve Eserleri*”, 2. Bölüm: “*İntibalar*”, 3. Bölüm: “*Mülakatlar*” başlığını taşımakta ve söz konusu bölümlendirmeler eserde yerini almaktadır.

“*Bir Fikir ki Sıcak Yarada Kezzap*” başlıklı giriş bölümünde, Necip Fazıl’ın edebî, ictimâî, fikrî vs. hayatımızdaki önemine binâen çeşitli yorumlarda ve çıkarımlarda bulunulmuştur. Yazar, Necip Fazıl’ın şiirlerinden mısralar veya eserlerinden alıntılarla Necip Fazıl’ın sanatsal arka planını oluşturan et-

menlerin boyutlarını gözler önüne sermektedir. Ayrıca, yazarın kendi pencesinden Necip Fazıl tanımlanmıştır. Yazar, Necip Fazıl'ın -husûsiyetle ilk gençlik yıllarında- kendisi üzerinde bir tesir uyandırmasına ve kendi fikrî hayatında Necip Fazıl'ın oynadığı role değinerek, bir yönüyle bu eserin -çok sonraları da olsa - yayımlanmasındaki psikolojik âmillere değinmektedir.

HAYATI, ŞİİRİ, SANATA BAKIŞI VE ESERLERİ

“*Kısa Bir Biyografi*” başlıklı bölümde yazar, Necip Fazıl'ın hayatında önem arz eden yönlerine dokunarak ve başlığıyla müsemma olarak kısa bir biyografi sunmakta; Necip Fazıl'ın konak hayatından başlayarak çocukluğunun geçtiği ve sonraki Necip Fazıl'ı oluşturan ailevî ve kültürel etmenler üzerine eğilmektedir. Eserin bu kısmında –özellikle aile çevresinden başlamak üzere- okul hayatının, edebî ve sosyal çevresinin panoraması okuyucuya aktarılmaktadır.

“*Yayın Hayatı*” başlıklı kısımda Necip Fazıl'ın önemli görülen birkaç eserine dâir malumât verilmekle birlikte, neşredildikleri dönemde pek de iltifat görmeyen “*Tohum*” ve “*Ağaç*” gibi kısa ömürlü dergilerinden, Türk yayın hayatının en uzun ömürlü dergilerinden olan “*Büyük Doğu*”nun neşrine kadar gelen süreç ele alınmakta; Necip Fazıl'ın yayın hayatı dergicilik ekseninde değerlendirilmektedir.

Necip Fazıl'ın sanatına dâir önemi hâiz bilgilerin bulunduğu “*Sanat Hayatı*” adlı kısımda, özellikle Heybeliada Bahriye Mektebi'nden İbrahim Aşkî ile başlayan etkilenme sürecinin İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ne dek uzanan serüveni bizlere verilmektedir. Türk kültürünün, Türk edebî ve fikrî hayatının üstatlarından olan Yahya Kemal ve Rıza Tevfik gibi önemli şahsiyetlerin bu fakültede olması, anılan etkilenme sürecini çok daha ileri noktalara taşımıştır. Eserin bu kısmında, anılan etkilenmelerin yanı sıra, dönemin şiir evreninin boyutlarına değinilmek sûretiyle, bu şiir ortamında Necip Fazıl'ın konumuna ana hatlarıyla atıfta bulunulmuştur. Bunlarla birlikte Necip Fazıl'ın aruz vezninden hece veznine geçme sürecine ilişkin bilgiler verilerek, şiirinin teknik ve estetik kısımlarına; aynı zamanda şiirlerine hâkim olan korku, trajedi, marazî havaya yönelik açıklamalarda bulunulmak sûretiyle onun şiirlerinin tematik yönüne değinilmiştir. “*Genel manasıyla spritüalist ve mistik bir şair olan Necip Fazıl'da bu mizacının tabîi eğilimi olarak din de ilk şiirlerinden itibaren sürekliliğini kaybetmeyen bir tema halinde görülür.* (s. 61)”. Yani, M. Orhan Okay'a göre dinî ve mistik eğilimler, Necip Fazıl şiirlerinin temel çıkış noktasıdır. Şiirlerden örnekler verilerek Necip Fazıl'ın eşya ve zaman olgularına bakışı ve şair olarak Necip Fazıl'ın mükemmeliyeti arama noktasında metninde yaptığı değıştirimlerin niteliği ve sınırı, değerlendirilen bir diğere husûs olarak dikkat çekmektedir.

“*Dinî Yayınları Arasında Çağdaş Bir Siyer Denemesi*”nde Necip Fazıl’ın, sayısı bir hayli tutan yayınları arasında müstesna bir yer teşkil eden “*siyer*”lerine değinilmektedir. Gerek manzum gerek mensur olan bu siyerlerin şairin bizzât kendisi için ve edebiyatımız için taşıdığı önem vurgulanmış, Necip Fazıl’ın bu bağlamda siyer geleneğimize katkılarının olduğu belirtilmiştir.

Orhan Okay’ın, eser içerisinde –metinlerden örnekler vermek sûretiyle- üzerinde özenle durduğu anlaşılan bir diğer başlık “Senfonya’dan Çile’ye” adını taşımaktadır. Söz konusu kısımda; Fransa’da Sorbonne Üniversitesi’nde eğitim gören, bir yönüyle evrene Batı’nın dünya görüşüyle bakan ve bunlarla birlikte ilk fikriyatının temellerini bu şekilde atan Necip Fazıl’ın; Abdülhakîm Arvası’yi tanıdıktan sonra kendi özünü bulması, ruh köklerine ve içinden çıktığı toplumun temel değerlerine dönerek entelektüel bir kimlik kazanması hususunda fikrî ve hissî serüvenine yönelik açıklamalarda bulunulmuştur. Abdülhakîm Arvası ile tanışmadan önce Batı ağırlıklı “*Doğu-Batı*” terkinde olduğu belirtilen şairin, söz konusu tanışıklıktan ve ardından gelen dönüşümden sonra Doğu ağırlıklı bir terkiye vardığı, hatta kendisine temel düzlem olarak Doğu medeniyetini benimsediği belirtilmiştir.

Eserin ilerleyen bölümlerinde; “*Tohum (1935)*”, “*Bir Adam Yaratmak (1938)*” adlı metinler şekil (formé)/içerik (thémé) bağlamında değerlendirilerek “*tiyatro*” eserlerine atıflar yapılmış; “*Aynadaki Yalan (1980)*”, “*Kafa Kâğıdı (1984)*” vs. gibi metinlerden yola çıkılarak da roman ve hikâyeleri kısmen irdelenmiştir. “*Eserleri*” başlıklı kısımda da Necip Fazıl’ın 60 yıllık sanat hayatı boyunca kaleme aldığı tüm eserleri, türlerine göre ayrılıp kronolojik sıraya tâbî tutularak okuyucuya aktarılmıştır.

İNTİBALAR

Çalışma içerisindeki ikinci ana kısmı oluşturan “*İntibalar*” başlıklı bölümde; birinci bölümdeki akademik/bilimsel üslûbun yerini, sıcak ve samimî bir üslûb almaktadır. İlk bölümde, bir entelektüel olan Necip Fazıl’ın hayatını, onun ortaya koyduğu eserlerini temel düzleme alarak irdeleyen M. Orhan Okay, ikinci bölümde Necip Fazıl’a dâir kendi hatıralarında anekdotlar aktartır. “*Birkaç Hatıra... Birkaç İntiba...*” da daha ilkokul yıllarında Necip Fazıl’ı görmeye başlayan anılar silsilesini, kendisinde bıraktığı intibayı okuyucuya sunar. M. Orhan Okay bu ilk intibayı müteakip, bir sanatkâr olarak Necip Fazıl’ın kendisinde bıraktığı ve sonraki yıllarda kuvvetlice ortaya çıkan tesirini, “*Bu ilk intiba ve hatıralarımdan yıllar geçti. “Üç Atlı”dan sonra onun şiirini, tiyatrosunu, kitabını okudum. 1945’ten beri çıkan Büyük Doğu’nun ikinci devresi, benim neslim gibi benden sonrakilerin zihinlerine, gönüllerine büyük ufuklar açtı. (s. 139)*” şeklindeki ifadeleriyle açıklar. “*Eyüp Sırtlarında Bir Necip Fazıl*”da dinî hayata bir hazırlığı olduğu ifade edilen Necip Fazıl’ın, Abdülhakîm Ar-

vasî ile karşılaştıktan sonraki fikir ve sanat hayatında kayda değer değişimlerin olduğu dile getirilir. Burada, Necip Fazıl cephesinden bir mürşit olarak görülen Abdülhakîm Arvası'nın Necip Fazıl'ın özellikle ruh ve his dünyasına yaptığı büyük katkının boyutları verilmektedir. "Şehir ve Şair" başlıklı kısmında Necip Fazıl ekseninde olmak üzere, bir sanatkârın / entelektüelin şehir hayatından kaçmasının / uzaklaşmasının ve bunun tabii bir neticesi olarak doğaya sığınmasının sebepleri irdelenmiş; "Bir Necip Fazıl Muhasebesi"nde Necip Fazıl ile ilgili yazılan bir çok eserin spekülâtif olmaktan öteye gidemediğinden, işin içine farklı disiplinler katılarak Necip Fazıl ile ilgili objektif ve metodik, akademik / bilimsel çalışmaların yapılmasının elzem oluşundan bahsedilmektedir. Necip Fazıl ile ilgili çalışmaların yeterli düzeyde olmamasının verdiği his ve bu eksikliği gidermeye yönelik öneri M. Orhan Okay tarafından şöyle dile getirilmiştir: "Onun hakkında öğrencilerimle epey çalışma yapmış, ayrıca çeşitli yönlerden inceleyen, yorumlayan yazılar yazmış bir insan olarak bu eksikliği baştan beri hissettim, hâlâ da hissediyorum. Bence Necip Fazıl hakkında, yüksek lisans ve doktora seviyesinde, değişik disiplinlerde birkaç çalışma yapılmalıdır" (s. 156).

MÜLAKATLAR

Çalışmanın "Mülakatlar" adını taşıyan son bölümünde; bir akademisyen/profesör olan M. Orhan Okay ile çeşitle tarihlerde Necip Fazıl üzerine yapılmış mülakatlara yer verilmiştir. Toplamda 7 mülakatın olduğu bu kısımda, çeşitli kişiler tarafından yapılp, çeşitli dergilerde yayımlanan mülakatlar vardır.

Necip Fazıl'ın doğumunun 100. Yılı münâsebetiyle yapılmış olan ve 2005 tarihini taşıyan ilk mülakatta M. Orhan Okay, akademisyen kimliğiyle bir Necip Fazıl portresi ortaya koymaktadır. Bunların yanı sıra, Necip Fazıl'ın giyim kuşamının karakteri ile ilişkisi, yakınlarına hitap ederken takındığı üslûbun altında yatan etmenler, metinlerindeki idealize edilmiş dünyanın nitelikleri, Necip Fazıl'ın kendisini Türk şiirinin neresinde gördüğü vs. gibi konulara ilişkin bilgiler verilmiştir.

"Prof. Dr. Orhan Okay İle Necip Fazıl Üzerine Mülakat" başlığını taşıyan ve 2005 tarihli ikinci mülakatta, Necip Fazıl ile ilk karşılaşmalarına dâir M. Orhan Okay'ın hatıraları içermekle birlikte, Necip Fazıl'ın çıkarmış olduğu ve Türk yayın hayatının en istikrarlı dergilerinden olan Büyük Doğu'nun edebî ekoller içindeki yeri ve konumu açıklanmıştır.

Prof. Dr. M. Orhan Okay ile yapılan ve 2005 tarihini taşıyan üçüncü mülakat, Necip Fazıl'ın sanatı ve şiiri üzerine yapılmış, değerli bir mülakattır. Bu mülakatta M. Orhan Okay; Necip Fazıl'ın Türk edebiyatındaki yerinden, sa-

nat anlayışına, sanatının ferdî/ictimâî boyutundan, Batı müziği ile olan alâkasına, erken yaşta kazandığı şöhretin sanat hayatına tesîrinden, şiirinin merhalelerine, psikolojisine, hece veznine yaptığı katkıya, şiirlerindeki temalara, poetikasına kadar birçok husûsta değerli bilgiler vermiştir.

“Üstâd’ın Sesi” başlıklı ve 2001 tarihini taşıyan dördüncü mülakat, Necip Fazıl şiirinin gücüne dâir yapılmış kısa ve öz olma niteliği taşıyan bir mülakat olarak dikkat çekmektedir.

“Necip Fazıl’ın Şiiri Nedir, Ne Değildir?..” başlıklı ve 1990 tarihli beşinci mülakatta, M. Orhan Okay’ın, Necip Fazıl’a ilişkin mevzûları, nispeten derinine ele aldığı bir mülakat olarak okuyucuya aktarılmaktadır. Bu mülakatta; Necip Fazıl’ın ilk şiirlerinin taşıdığı husûsiyetlerden, şiirlerinin değişen-değişmeyen unsurlarına, beslenmiş olduğu yerli ve yabancı kaynaklardan, şiirlerindeki İslamî kimliğine yönelik M. Orhan Okay, önemli tespitlerde bulunmuştur.

“Kısakürek’in Nesirleri” adını taşıyan 2002 tarihli altıncı mülakatta, M. Orhan Okay Necip Fazıl’ın şiirlerini poetik açıdan kısa bir değerlendirmeye tâbî tutup, şiirlerinde sıkça kullanılan izlekler hakkında bilgi verdikten sonra; Necip Fazıl şiirinin hamasî özellikler taşıyıp taşıyamamasına ilişkin sorulara cevap vermektedir.

“Prof. Dr. Orhan Okay’la ‘Bir Adam Yaratmak’ Üzerine” başlıklı, 2003 tarihini taşıyan yedinci ve son mülakatta ilk olarak, Necip Fazıl’ın “Bir Adam Yaratmak(1938)” adlı oyununa dâir kendi yorumlarını aktaran M. Orhan Okay, söz konusu eserin Abdülhakîm Arvasî ile ne ölçüde bağlantılı olduğunun altını çizmektedir. Bunlarla birlikte; oyunun yazılma sürecine, oynandığı dönemlerdeki tiyatroya olan ilgi ve duyarlılığın düzeyine, eserin yapısına, piyesin Türk tiyatrosu açısından teşkil ettiği yere, Necip Fazıl’ın diğer eserleriyle olan tematik bağlantısına ilişkin olarak M. Orhan Okay önemli ifadeler serdetmektedir.

Sonuç olarak “Necip Fazıl / Sıcak Yarada Kezzap” adını taşıyan bu eserle Prof. Dr. M. Orhan Okay; yaşantısıyla, fikirleriyle, sanatıyla, eserleriyle; Türk fikrî ve ictimâî hayatında son derece önemli bir yer teşkil eden, teşkil etmiş olduğu bu yerin önemine binâen “Üstâd” nâmı ile anılıp bir devre damgasını vuran, döneminde özellikle gençler olmak üzere bir çok insanı peşinden sürüklemiş ve vefâtından sonra da halihazırda bir çok takipçisi olan bir büyük entelektüelin yani Necip Fazıl Kısakürek’in sanatına, fikriyatına ve eserlerine ilişkin önemli tespitlerde bulunarak Necip Fazıl ile ilgili yapılan çalışmalar bibliyografyasına önemli bir katkı sunmuştur.